

El règim nominal en la tradició gramatical catalana del segle XIX i fins a Pompeu Fabra

ELGA CREMADES
Universitat Masaryk

1. PROPÒSIT

Aquesta comunicació, que s'emmarca en un estudi més ampli relacionat amb una tesi doctoral en curs sobre l'estructura argumental dels noms en català, pretén fer una primera anàlisi de l'organització de la informació sobre els complements nominals regits en l'obra gramatical i lexicogràfica de Pompeu Fabra.

2. EL RÈGIM NOMINAL I LA TRADICIÓ GRAMATICAL DEL SEGLE XIX

L'anàlisi del sintagma nominal com a estructura paral·lela al sintagma verbal i la consideració que alguns noms, com els verbs, regeixen els seus complements han estat qüestions debatudes en sintaxi des de la dècada dels anys setanta del segle XX, sobretot a partir de l'article «Remarks on nominalization», de Noam Chomsky (1970).

En aquest treball, Chomsky plantejava un seguit de qüestions clau al voltant de les propietats de les nominalitzacions deverbals i obria la porta al debat sobre un dels problemes centrals en la discussió sobre els noms eventuals, que és el caràcter argumental (o no) dels sintagmes que els complementen.¹

Ara bé, els estudis sobre la complementació nominal són molt anteriors a aquesta data i, de fet, la idea que el nom admet complements regits és relativament freqüent a les gramàtiques tradicionals.

1. Seguint la proposta de Carme Colomines (2008), traduïm com a 'eventualitat' el concepte conegut en anglès com a *eventivity* i que fa referència a la capacitat d'algunes categories de denotar esdeveniments (o *eventualitats*).

Tal com explica Ginebra (1996, p. 77), en moltes gramàtiques llatines els apartats de sintaxi es dedicaven exclusivament a qüestions de concordança i de règim, que no sols incloïa el règim verbal. De la mateixa manera, en l'àmbit de la gramàtica espanyola de finals del segle XVIII i principis del XIX, els estudis de la Real Academia Española, els treballs gramaticals de Luis de Mata y Araujo i les gramàtiques castellanes de Ballot van contribuir a instaurar una divisió de la sintaxi en *construcció*, *règim* i *concordança*.

En aquesta divisió, la concordança és la necessitat que unes paraules *concertin* amb les altres en la flexió gramatical. Per exemple, la gramàtica de 1796 de la RAE explica que «lo primero que enseña la Sintaxis es á concertar unas palabras con otras, haciendo que sean comunes unas mismas propiedades y accidentes á aquellas que pueden serlo por su naturaleza» (RAE, 1796, p. 276).

La construcció és «otra especie de dependencia que las une, no con tanta precision como el régimen, sino con mayor anchura y libertad» (RAE, 1796, p. 326).

I, pel que fa al règim, es concep bàsicament com una relació de dependència entre les anomenades *parts de l'oració*, una relació de jerarquia que s'estableix entre les diferents categories sintàctiques: «ademas de la concordancia que se ha explicado de las partes declinables de la oracion, para formarse esta debidamente se han de enlazar entre sí de tal manera, que se sigan unas de otras con una dependencia precisa» (RAE, 1796, p. 286). Aquesta relació no només s'aplica als verbs, sinó que també és vàlida per a altres categories (o *parts de l'oració*):

Las partes de la oracion que rigen á otras son: el *nombre sustantivo*, el *verbo activo*, el *participio*, la *preposicion* y la *conjuncion*: en esta forma: *El nombre sustantivo rige á otro nombre sustantivo, y al verbo: este rige al nombre sustantivo, á otro verbo, y al adverbio: el participio, por lo que participa de verbo, rige al nombre sustantivo: la preposicion rige al nombre sustantivo, y al verbo: la conjuncion rige al verbo.* (RAE, 1796, p. 286-287)²

És en aquest marc que es fa notar que els noms *regeixen* uns complements *en genitiu*, poden ser possessius, però també complements subjectius i objectius (correspondrien al subjecte i al complement directe de configuracions oracionals):

El nombre sustantivo en qualquier caso que se le considere, ó quiera ponerse en la oracion, puede regir á otro nombre sustantivo en genitivo, v. g. *la casa de Pedro*. [...] Llámase este genitivo de *posesion*, porque verdaderamente la significa, pues expresa ser *Pedro* poseedor de la casa; y significa igualmente accion que *pasion*, v. g. el amor *de mi padre, de mi hijo*, significa del mismo

2. En aquest fragment podem constatar que en diverses gramàtiques vuitcentistes es considera que el nom en nominatiu és una part de l'oració que regeix però que en canvi no és regida.

modo el amor de mi padre y de mi hijo hácia mi, que mi amor hácia mi padre ó mi hijo. (RAE, 1796, p. 289)

La constatació del fet que els complements en genitiu poden exercir les funcions semàntiques d'agent o de pacient en el sintagma nominal es fa més palesa a la gramàtica de la RAE de 1931, en què es reprenen els termes *genitiu subjectiu* i *objectiu* de la tradició gramatical llatina i s'apliquen als complements nominals:

El complemento en genitivo [...] puede tener, a veces, una doble significación. Así, por ejemplo, cuando decimos *el amor de Dios*, podemos significar el amor que tenemos a Dios, o el amor que Dios tiene a las criaturas. En el primer caso el genitivo *de Dios* se llama objetivo, porque es el objeto de la significación del sustantivo *amor*; y sería el objeto directo de la oración si substituyéramos dicho complemento por una oración de relativo [...]. En el segundo caso se llama genitivo *subjectivo*, porque haciendo la dicha substitución, el mismo complemento se convertiría en sujeto. (RAE, 1931, p. 179, *apud* SUBIRATS, 2001, p. 204-205)

Podríem afirmar, doncs, manllevant terminologia de la gramàtica generativa, que, en aquests casos, els complements del nom es caracteritzen, d'alguna manera, a partir de la projecció de l'estructura argumental del nucli (per tant, es tracten com a predicats).

Fins i tot destaquen obres lexicogràfiques que s'ocupen d'aquesta qüestió. És el cas del *Diccionario de construcción y de régimen de la lengua castellana* de Rufino José Cuervo, que és el primer diccionari de valències pròpiament dit en castellà.

L'autor d'aquest diccionari defineix el significat dels elements predicatius del lèxic segons les construccions de què poden formar part (associa, doncs, definicions semàntiques a construccions sintàctiques) i analitza l'estructura argumental dels noms predicatius. Ofereix exemples que il·lustren el que actualment considerariem com la realització dels arguments del nom (règim preposicional, admissió de completives, etc.). En aquest sentit, fa notar que alguns substantius hereten el règim del primitiu, tot i que també es pot recórrer a preposicions semànticament més explícites:

Sustantivos y adjetivos. [...] Unas veces sucede que se conserva el régimen del verbo primitivo, como en *agregación*, *agradable*, que se construyen con *á* como *agregar*, *agradar*. Otras depende el régimen del modo en que se considera la relación [...].

Entran también muchos sustantivos con los cuales el complemento siguiente formado con la preposición *de*, puede tomarse en sentido activo ó en sentido pasivo [...]; no obstante, en obsequio de la claridad y á veces de la eufonía, acude el uso á otros modos de fijar el sentido, de donde resulta que con frecuen-

encia concurren varias construcciones: «El amor de Dios á los hombres», «El aborrecimiento del pecado, á la virtud, contra los buenos ciudadanos». (Cuervo, 1886-1994, p. iv-v)

Empre, a més, una terminologia inequívoca: parla de *genitiu subjectiu* i *objectiu* en els casos en què el complement nominal és un sintagma preposicional introduït per *de* (d'ara endavant, SP[*de*]) que correspon al subjecte o a l'objecte directe del verb, i distingeix els complements oracionals dels preposicionals. Fixem-nos en la informació que ens dóna en una entrada com *afición*:

Afición. [...]. — β) Con *á*, para expresar el objeto en que se halla gusto. — $\alpha\alpha$) Cuando *afición* es acusativo de ciertos verbos, el compl. con *á* se considera como dat. «Mirad no os dejéis cegar de la *afición* que tenéis á vuestra lengua. Valdés, *Dial.* [...]. — γ) Con genitivo subjetivo, y *á* para denotar el objeto de la *afición*. [...]. — δ) Con genitivo objetivo (raro hoy) [...]. (Cuervo, 1886-1994, p. 233-234)

Tota aquesta divisió tripartida de la sintaxi i el tractament del règim nominal que trobem en les gramàtiques castellanes del segle XIX van influir notablement sobre les catalanes —que sovint van copiar-ne els models—, i és per això que en aquesta comunicació hem volgut presentar fins a quin punt trobem, en el cas del català, observacions sobre el règim nominal, i en quina mesura aquestes observacions van exercir influència sobre l'obra gramatical de Pompeu Fabra.

3. EL RÈGIM NOMINAL EN ALGUNES GRAMÀTIQUES CATALANES DEL SEGLE XIX

Per observar el tractament del règim —concretament, del règim nominal— en les gramàtiques catalanes del segle XIX prendrem en consideració diverses gramàtiques publicades al llarg d'aquest segle: la *Gramàtica i apologia de la llengua catalana* de Josep Pau Ballot (1813), la *Gramática de la lengua mallorquina* de Joan Josep Armengual (1835), la *Gramática catalana-castellana* de Magí Pers i Ramona (1847), la *Gramática de la lengua catalana* de Pau Estorch i Siqués (1857), l'obra *Estudios, sistema gramatical y crestomatía de la lengua catalana* d'Antoni de Bofarull (1864) i la *Gramática de la lengua catalana* d'Antoni de Bofarull i Adolf Blanch. A més, també farem alguns comentaris sobre la informació en matèria de règim nominal que trobem a la *Gramática catalana predispositiva per a la més fàcil intel·ligència de la espanyola i llatina* de Joan Petit i Aguilar i dels *Principis generals de la llengua menorquina* d'Antoni Febrer i Cardona, si bé aquestes dues gramàtiques no van poder exercir cap influència sobre l'obra fabriana perquè van restar inèdites fins a finals del segle XX.

En general, com explica Ginebra (1988, p. 260), «la idea que els nostres gramàtics ens donen de la noció de règim és bastant homogènia», si bé cal fer notar que no tots defineixen aquest concepte i, entre els qui ho fan, n'hi ha que només tenen en compte el règim verbal.³

Ballot, Petit i Aguilar, Estorch, i Bofarull i Blanch coincideixen a considerar, com hem pogut observar en el cas de les gramàtiques castellanes, que el règim és una relació de dependència, de jerarquia, entre unes paraules i unes altres. Les definicions més detallades d'aquest concepte ens les proporcionen Estorch (1857) i Bofarull i Blanch (1867, p. 68):

El régimen es la dependencia que una parte de la oracion tiene de otra: esta se llama *la que rige*, aquella *la regida*. *Regir* es pedir la dición principal á la que depende de ella que se halle en tal *modo* ó en tal *tiempo*; ó bien reclamar de tal adverbio, tal preposicion ó tal conjuncion, á fin de expresar la idea que nos proponemos sin desviarnos de la regla del buen lenguaje. (Estorch, 1857, p. 142)

Régimen, es el gobierno de procedencia y dependencia que tienen unas partes de la oracion con otras. Las partes precedentes rigen y se llaman *regentes*, y las dependientes, ó que están de mas, son y se llaman *regidas* [...]. Para que una palabra rija ó sea regida por otra, es menester que la regida se siga de la regente, con tal dependencia que sin la primera no pueda substistir la segunda, v. g. *lo caball corre*. (Bofarull i Blanch, 1867, p. 68)

Totes dues definicions indiquen que hi ha un mot de l'oració que exigeix que apareguin uns altres tipus de paraules, que, a més, han de tenir unes determinades característiques morfològiques i sintàctiques. En tots els casos, doncs, hi ha una paraula que *regeix* (també anomenada *digció* per Petit i Aguilar, *regente* per Bofarull i Blanch, i *que diu relació ó dependència de* per Ballot) i un mot *regit*.

Per a aquests gramàtics, les categories gramaticals que tenen capacitat de regir són bàsicament tres: el verb, el nom (*substantiu* i *adjectiu*) i la preposició.⁴

3. És el cas de Joan Josep Armengual, que considera que el règim només és aplicable als verbs: «Régimen es la construccion de un verbo con la preposicion y caso ó modo que pide, y de una preposicion con el caso que le corresponde [...]» (Armengual, 1835, p. 244).

4. Cal fer un comentari sobre la capacitat rectora de la preposició, i és que si en la teoria de règim que desenvolupen aquests autors la preposició és un tipus de paraula que habitualment depèn dels requeriments del verb o del nom, pot resultar paradoxal que sigui alhora un element que regeix uns suposats complements. Ara bé, tal com constata Ginebra (1988, p. 264), «dir que la preposició regeix un nom no es contradiu amb la definició de règim», ja que qualsevol sintagma preposicional ha d'estar completat per un sintagma nominal o verbal, que seran complements de primer nivell (en la terminologia de Jackendoff (1977)). Des del punt de vista de la teoria actual, en què es considera que els nuclis sintagmàtics són les paraules funcionals, és més fàcil d'entendre que la preposició pugui regir. En el cas que ens ocupa, el que cal fer notar és que el sentit que es dona a la noció *règim* varia en funció de si la categoria rectora és un nom o un verb, o bé si és una preposició: en aquest darrer cas, com diu Ginebra (1988, p. 264), «és més aviat la preposició la que no és "subsistent", la que no pot anar sola».

És, doncs, en aquest marc que trobem el nom com a categoria (*part de l'oració*) que regeix uns complements. En realitat, però, de les gramàtiques examinades només quatre (Petit i Aguilar, Ballot, Bofarull i Blanch i, fins a cert punt, Febrer i Cardona) desenvolupen la noció de règim nominal.⁵

Com ja podíem observar en les gramàtiques castellanques a què hem fet referència anteriorment, la capacitat rectora dels noms es limita a dos aspectes: d'una banda, la consideració del nom en nominatiu com a *supòsit* de l'oració (element *principal* de l'oració, aquell que regeix però que no és regit), i, de l'altra, la capacitat del nom de regir SP[*de*], que habitualment es fa correspondre a genitiu (sovint sense distingir entre genitiu subjectiu, genitiu objectiu o possessiu), però que també pot ser considerat ablatiu.⁶

El nombre sustantivo rige á otro sustantivo en genitivo y al verbo; para lo cual debe estar, para regir al primero, en cualquier caso, y en nominativo para regir al segundo, v. g. *Mireu lo gos de N Joan; lo lladre roba la fruyta del hort.* (Bofarull i Blanch, 1867, p. 69)

Petit i Aguilar va més enllà i posa de manifest que hi ha certs paral·lelismes entre el règim verbal i el nominal (tot i que, com la resta de gramàtics del segle XIX que tracten aquesta qüestió, no distingeix entre nivells de complementació i inclou dins del règim nominal qualsevol complement nominal). Així, s'adona que els noms deverbals (que ell anomena *substantius verbals*) presenten (en termes de la gramàtica generativa) estructura eventual i els mateixos arguments que els verbs (o arguments molt semblants), com l'acusatiu o el datiu (introduïts, segons aquest gramàtic, per *a*):

[...] els Substantius verbals [...] signifiquen més aviat acció, ú passió, que substància corpòrea, ó incorpòrea [...] y de altra part participan dits Noms del Rèjimen de dits Verbs a més del que els correspon com á Substantius, v. g.: Lo *Amòr* de Jesu-Christ als hòmens [...]. El *Dañ* de mi á tu [...].

En el primer egzemple, el Substantiu *Amòr* rejex el Genitiu *de Jesu-christ* i lo Acusatiu *als hòmens*. En el segon el Substantiu *Dañ* rejex lo Abblatiu, ó Genitiu *de mi*, y el Datiu *á tu* [...]. (Petit i Aguilar, 1998, § 336)

5. Armengual (1835, p. 244) només fa referència al règim verbal (v. nota 3). Per la seva banda, Pers i Ramona (1847) fa consideracions sobre el règim verbal i alguns aspectes dels adjectius. Estorch (1857), tot i que afirma que les categories amb capacitat rectora són el verb, el nom i la preposició i que ofereix una llista de *règim* (una llista de paraules amb el règim corresponent), només té en compte els verbs i els adjectius (és a dir, en terminologia seva, els *noms adjectius*).

6. Petit i Aguilar considera que hi ha complements nominals realitzats com a SP[*de*] que en realitat són ablatius («signifiquen Origen, Matèria, Llinadje, Pàtria, ó Nació» (Petit i Aguilar, 1998, § 335)).

En definitiva, és constatable com, en diverses gramàtiques del segle XIX, ja sigui per influència de la tradició llatina, ja sigui per influència de la tradició gramatical castellana, l'apartat del règim —que no només és verbal— constitueix un dels punts forts dels capítols de sintaxi (d'altra banda, sovint molt desatesos). I, encara que la noció *règim* que es desprèn d'aquests treballs és normalment molt general i fins i tot ambigua (es considera regit gairebé qualsevol complement que aparegui posposat a una categoria lèxica o a una preposició), formulen plantejaments interessants des del punt de vista de l'anàlisi del sintagma nominal (com la constatació dels paral·lelismes entre el règim verbal i el nominal).

És per això que, com presentarem a l'apartat següent, hem considerat convenient examinar fins a quin punt Fabra va analitzar l'estructura del sintagma nominal en la seva obra gramatical i lexicogràfica, i si va prendre en consideració les reflexions dels treballs dels gramàtics vuitcentistes.

4. EL RÈGIM NOMINAL EN L'OBRA GRAMATICAL I LEXICOGRÀFICA DE POMPEU FABRA

Per fer aquest estudi, hem tingut en compte l'*Ensayo de gramática de catalán moderno* (1891), la *Contribució a la gramática de la llengua catalana* (1898), l'obra *Qüestions de gramática catalana* (1911), la *Gramática de la llengua catalana* (1912), i les gramàtiques catalanes de 1918, 1933 i 1956, a més de les *Converses filològiques* i el *Diccionari general de la llengua catalana* (1932), que, d'una banda, ens han permès comprovar si Fabra va plantejar algun debat teòric sobre aquesta qüestió i, de l'altra, ens han servit per observar exemples d'ús de sintagmes nominals amb complements argumentals.

Cal remarcar, d'entrada, que cap de les set obres gramaticals considerades no presenta cap apartat dedicat específicament a la complementació nominal, ni des d'un punt de vista teòric ni per sancionar usos preposicionals relacionats amb el règim nominal: ni tan sols la gramàtica de 1956, que conté més apartats dedicats a la sintaxi, inclou informació sobre el règim nominal.

En general, els capítols més susceptibles de contenir informació sobre règim nominal, com els que dedica als substantius o a la formació de noms deverbals, només aporten informació sobre qüestions morfològiques. Només hi ha un apartat en què d'alguna manera apareixen els complements nominals, encara que sigui amb uns objectius molt allunyats de la mera descripció de l'estructura argumental dels noms), i és el que destina a la caiguda de preposicions davant de la conjunció *que*. Alguns dels exemples que ofereix són noms psicològics amb els seus arguments:

Tenien l'esperança de trobar-t'hi
 Té por dels llops
 Tenien l'esperança que vindríeu un dia o altre.
 Té por que no vindran.
 (Fabra, 2006 [1933], § 121)

En resum, tot i que en algun apartat de les seves gramàtiques Fabra fa alguna referència a la complementació nominal, no planteja cap teoria sobre el concepte de règim aplicat als noms en el mateix sentit que els gramàtics vuitcentistes, ni tampoc sembla advertir els paral·lelismes en el règim verbal i nominal que trobàvem en casos com el de Petit i Aguilar. I aquesta manca de formulacions teòriques sobre la qüestió també es posa de manifest a les *Converses filològiques*, en què les úniques referències sobre els complements nominals apareixen en relació amb el canvi i la caiguda de preposicions.

Tanmateix, en contrast amb l'obra gramatical, ha estat possible observar alguns casos d'ús d'arguments nominals al *Diccionari general de la llengua catalana*. Fabra, en aquesta obra, tampoc pren el règim nominal com a objecte d'estudi des d'un punt de vista teòric, i ni tan sols en comenta res a les definicions pròpiament dites. Ara bé, sí que podem extreure dades relacionades amb els usos preposicionals dels complements nominals a partir dels exemples del diccionari. Com explica Ginebra (2003, p. 442), «els exemples resolen molts dels dubtes dels usuaris dels diccionaris, ja que proporcionen, de manera clara i econòmica, informació que és difícil de donar només amb la definició».

Per analitzar el tractament del règim nominal en l'obra lexicogràfica fabriana, doncs, ens hem centrat en els exemples de diverses entrades, que corresponen totes a noms psicològics.⁷

Si ens basem en la teoria més estesa actualment sobre la complementació nominal, hem de distingir en l'anàlisi de les diferents entrades els arguments externs (que anomenarem *complements subjectius*) dels arguments interns (que poden ser complements *objectius* —si equivalen al complement directe verbal—, indirectes o preposicionals).

Badia (2002) fa notar que, habitualment, els arguments externs dels noms predicatius es poden realitzar en català com a possessius, com a adjectius relacionals o bé com a sintagmes preposicionals introduïts per les preposicions *de* o *per part de* (locució que apareix quan l'argument extern és agent). És el que podem observar a continuació:⁸

7. Hem centrat la cerca en els noms psicològics, que són els que presenten més variació en el règim preposicional dels complements. Hem partit de la llista que proposa Fullana (1994-1995), a la qual hem afegit *afecció*, *afecte*, *aversió*, *conhort*, *inquietud*, *molestia* i *ofensa*.

8. Hi ha autors, com Picallo (1999), que consideren que només tenim veritables arguments externs del nom si la preposició que introdueix el complement és *per* (*part de*), mentre que SP[de] només

- (1) *a.* La fugida {del president / presidencial} va alarmar tothom.
b. La seva fugida va alarmar tothom.

En el cas dels noms psicològics, però, els arguments externs es poden realitzar com a SP[*de*], com a adjectius relacionals o bé com a possessius, però mai com a SP[*per part de*], ja que en aquests casos l'argument extern és l'experimentador i no pas l'agent. Aquestes realitzacions són precisament les que presenta Fabra (les cursives són nostres):

admiració. *f.* [...] *Allò causa l'admiració de tothom.*
afecte. *m.* [...] *Afecte maternal, fraternal.*
amor. *m. i f.* [...] *Amor de pare, de mare, de fill. Amor paternal, filial.*
interès. *m.* [...] *El seu interès per la ciència.*

Els arguments interns equivalents als complements objectius, per la seva part, s'acostumen a realitzar com a SP[*de*], com a adjectius relacionals o com a possessius:⁹

- (2) *a.* l'exploració {lunar / de la Lluna} per part dels astronautes va ser un èxit.
b. [?]la seva exploració per part dels astronautes va ser un èxit.

Ara bé, en el cas dels noms psicològics, hi ha més variabilitat en la preposició que introdueix els arguments interns, que admeten l'ús de preposicions semànticament més explícites. Badia (2002) distingeix tres grups de noms psicològics en funció de la preposició que regeix el complement argumental. El primer grup, format per noms com *amor* o *odi*, tendeix a realitzar el complement objectiu com a SP[*a*] (o amb preposicions com *vers*, *envers*, *per* o *cap a*). El segon grup, format per noms com *por* o *temor*, manté la realització amb SP[*de*]. I el tercer grup, format per noms com *interès*, tendeix a realitzar els arguments interns com a SP[*per*].¹⁰

apareix en les nominalitzacions resultatives (no en les eventuals), que en general no tenen estructura argumental. De totes maneres, oracions com *L'actuació del pianista va durar quatre hores*, de lectura eventual, SP[*de*] també pot introduir complements subjectius de noms eventuals.

9. Solà (1987) i Ginebra (2001) dubten de l'acceptabilitat, en català, del possessiu com a complement objectiu, i autors com Picallo (1999) o Resnik (2010) expliciten que, en principi, els complements objectius no es poden realitzar com a adjectius relacionals. El debat teòric sobre aquestes qüestions depassa de llarg l'objectiu d'aquest treball i no hi entrarem. Només fem notar que els sintagmes següents, en què els complements objectius són expressats com a possessiu i adjectiu relacional, respectivament, ens semblen gramaticals en català: *la seva detenció per part de la policia*; *l'exploració lunar per part dels astronautes*. Per tant, de moment considerarem que aquestes realitzacions són possibles en català (encara que puguin presentar restriccions que aquí no comentarem).

10. En aquest cas, podem entendre que en realitat el nom, si deriva del verb, deriva de la forma ergativa (*interessar-se [per]*).

Això queda reflectit en els exemples de les entrades d'aquests noms, que en definitiva contenen l'única informació que ofereix Fabra sobre el règim nominal.

En relació amb el primer grup, podem observar que, com esperariem, els complements objectius són introduïts per *a* o per preposicions semànticament més explícites (les cursives són nostres), si bé en alguns casos apareixen amb verbs de suport i pot ser que aquest verb determini, almenys en part, el règim del complement:

afecció. *f.* [...] Una gran afecció *a* cercar antiguitats.

amor. *m.* i *f.* [...] Amor *als* pares, *a* la família. Amor *a* la pàtria. Amor *a* la veritat, *a* la justícia. L'amor *als* diners, *al* guany. | Amor *de* Déu [...].¹¹

odi. *m.* [...] Tenir odi *contra* algú. [...] Tinc odi *al* tabac.

Pel que fa al segon grup de noms, tenim els casos de *por* i *temor*:

por. *f.* [...] ¿*De* què tens por? | [...] Tenir por *de* caure. Tinc por que ens castigaran, que no ens castiguin. Arribaran massa tard: en tinc por. No veníem perquè teníem por *de* molestar-vos.

temor. *m.* [*i.f.*] [...] El temor *de* la mort. El temor *de* Déu.

I finalment, de l'últim grup, presentarem l'entrada *interès*:

interès. *m.* [...] El seu interès *per* la ciència.

En definitiva, podem afirmar que l'única informació que Fabra aporta sobre el règim preposicional és la dels exemples de les entrades d'alguns noms predicatius, si bé cal comentar que només n'hem pogut localitzar en algunes entrades.

5. CONCLUSIONS

En aquest treball hem pogut observar, d'una banda, que en la tradició gramatical catalana del segle XIX, fortament influïda per la tradició llatina i, alhora, per la castellana, la qüestió del règim nominal es va tractar amb força deteniment. Encara que la noció *règim* no es correspongués exactament amb el concepte que en tenim actualment, els textos d'autors com Petit i Aguilar mostren reflexions molt acostades a les actuals, en el sentit que constata els paral·lelismes entre l'estructura del sintagma nominal i la del sintagma verbal.

11. Considerem que l'expressió *amor de Déu* és una expressió fossilitzada del català antic, en què era habitual introduir el complement objectiu d'aquest nom amb la preposició *de*.

D'altra banda, en contrast amb la tradició, Fabra no parla mai d'aquest tema. Segurament això es deu al fet que, d'alguna manera, Pompeu Fabra va voler renovar el concepte del que havia de ser una gramàtica, i, com afirma Bonet (2005, p. 165), ja a l'*Ensayo de gramática de catalán moderno* es veu com «Fabra va trencar frontalment amb una manera de fer prescriptivista que procedia de la tradició immemorial de les gramàtiques llatines [...]». És a dir, d'alguna manera Fabra va establir una ruptura amb els models llatinitzants i castellanitzants de la gramàtica.

Hem de tenir en compte, a més, que en un primer moment va focalitzar els seus estudis gramaticals en la fonologia i la morfologia (temes que havien ocupat la naixent filologia romànica). I, d'altra banda, tal com expressa Coromines al pròleg de 1956, la gramàtica de 1918, per exemple, «es concentra a la doctrina essencial» i «es despulla de doctrines lèxiques i literàries» (Coromines, 2007 [1956], p. III).

Com a conseqüència d'aquest trencament i del fet d'haver-se ocupat durant molt de temps de l'ortografia, la fonologia i la morfologia, tenim, doncs, que Fabra, quan més endavant dedica atenció preferent a la sintaxi, potser perquè es va fixar llavors en gramàtiques més modernes, ja no recupera, en cap obra, el tema del règim nominal, que és segur que hauria presentat interès.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ARMENGUAL, Joan Josep (1835). *Gramática de la lengua mallorquina*. Palma: Juan Guasp i Pascual.
- BADIA, Toni (2002). «Els complements nominals». A: SOLÀ, Joan; LLORET, M. Rosa; MASCARÓ, Joan; PÉREZ SALDANYA, Manuel (dir.). *Gramàtica del català contemporani*. Vol. 2. Barcelona: Empúries, p. 1591-1640.
- BALLOT, Josep Pau (1813). *Gramàtica i apologia de la llengua catalana*. Barcelona: Joan Francisco Piferrer.
- BOFARULL, Antoni de (1864). *Estudios, sistema gramatical y crestomatía de la lengua catalana*. Barcelona: Librería de El Plus Ultra.
- BOFARULL, Antoni de; BLANCH, Adolf (1867). *Gramática de la lengua catalana*. Barcelona: Espasa Hermanos.
- BONET, Sebastià (2005). «Les principals gramàtiques catalanes de Pompeu Fabra». A: MIR, Jordi; SOLÀ, Joan (dir). *Pompeu Fabra: Obres completes*. Vol. 1. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 159-206.
- CHOMSKY, Noam (1970). «Remarks on nominalization». A: JACOBS, Roderick A.; ROSENBAUM, Peter S. (ed.). *Readings in English transformational grammar*. Waltham: Ginn and Company, p. 184-221.
- COLOMINES, Carme (2008). «La traducció dels sintagmes nominals complexos de l'alemany». *Quaderns: Revista de Traducció*, núm. 15, p. 187-196.
- COROMINES, Joan (2007 [1956]). «Prefaci». A: FABRA, Pompeu. *Gramàtica catalana*. A cura de Jordi Ginebra i Joan Solà. Barcelona: Teide, p. I-IX.

- CUERVO, Rufino José (1886-1994). *Diccionario de construcción y de régimen de la lengua castellana*. París: Roger; Bogotà: Instituto Caro y Cuervo.
- ESTORCH I SIQUÉS, Pau (1857). *Gramàtica de la lengua catalana*. Barcelona: Herederos de la Viuda de Pla.
- FABRA, Pompeu (2006 [1933]). *Gramàtica catalana*. 3a reimpr. del facsímil de la 7a ed. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- (2007 [1956]). *Gramàtica catalana*. Barcelona: Teide.
- FEBRER I CARDONA, Antoni (2004). *Obres gramaticals, I*. Estudi introductor i edició a cura de Jordi Ginebra. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Institut Menorquí d'Estudis.
- FULLANA, Olga (1994-1995). «Els noms psicològics en català: un estudi descriptiu». *Llengua & Literatura*, núm. 6, p. 173-200.
- GINEBRA, Jordi (1988). *Antoni de Bofarull i la Renaixença*. Pròleg de Pere Anguera. Reus: Associació d'Estudis Reusencs.
- (1996). *L'obra gramatical d'Antoni Febrer i Cardona (1761-1841)*. Maó: Institut Menorquí d'Estudis.
- (2001). «Nota sobre els possessius». *Llengua Nacional*, núm. 35, p. 21-22.
- (2003). «Règim verbal i lexicografia: el *Diccionari català-valencià-balear*». A: GUISCAFRÈ, Jaume; PICORNELL, Antoni (ed.). *Actes del Congrés Internacional Antoni M. Alcover*. Barcelona: Universitat de les Illes Balears: Càtedra Alcover-Moll-Villangóme: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 436-453.
- GINEBRA, Jordi; SOLÀ, Joan (2007). *Pompeu Fabra: Vida i obra*. Barcelona: Teide.
- JACKENDOFF, Ray (1977). *X-Bar Syntax: A study of phrase structure*. Cambridge: MIT Press.
- MIR, Jordi; SOLÀ, Joan (dir.) (2005-2012). *Pompeu Fabra: Obres completes*. Vol. 1, 2, 3 i 7. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 9 v.
- PERS I RAMONA, Magí (1847). *Gramàtica catalana-castellana*. Barcelona: A. Berdeguer.
- PETIT I AGUILAR, Joan (1998). *Gramàtica catalana*. Paraules preliminars de Germà Colón. Edició i estudi a cura de Jordi Ginebra. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- PICALLO, Carme (1999). «La estructura del sintagma nominal: las nominalizaciones y otros sustantivos con complementos argumentales». A: BOSQUE, Ignacio; DEMONTE, Violeta (ed.). *Gramática descriptiva de la lengua española*. Vol. 3. Madrid: Visor, p. 4367-4422.
- RAE = REAL ACADEMIA ESPAÑOLA (1796). *Gramática de la lengua castellana*. Madrid: Real Academia Española.
- RESNIK, Gabriela (2010). *Los nombres eventivos no deverbales en español*. Tesi doctoral. Barcelona: UPF.
- SOLÀ, Joan (1987). *Qüestions controvertides de sintaxi catalana*. Barcelona: Edicions 62.
- SOLÀ, Joan; LLORET, M. Rosa; MASCARÓ, Joan; PÉREZ SALDANYA, Manuel (dir.) (2002). *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona: Empúries. 3 v.
- SUBIRATS, Carlos (2001). *Introducción a la sintaxis léxica del español*. Madrid: Iberoamericana; Frankfurt del Main: Vervuert.